

Варбанський О.В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін*

Шевченко Т. В.

**РОЗМЕЖУВАННЯ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ
ВІД ПОБОЇВ ТА МОРДУВАННЯ**

Кримінальний кодекс (КК) України 1960 р. у Розділі «Злочини проти життя та здоров'я особи» містив норму, що передбачала кримінальну відповідальність за побої і мордування (ст. 107). Чинний КК України 2001 р. також містить таку норму, яка визначає побої і мордування як умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень (ст. 126). Фактично зміст норми не змінився, але дискусійні питання в теорії кримінального права залишилися.

Зазначені злочини становлять підвищену суспільну небезпеку, яка виявляється в тому, що вони спрямовані проти здоров'я особи, саме тому більшість науковців досліджували це питання, а саме: О. В. Денисова, О. О. Житний, О. Г. Панчак, Ю. О. Поліщук, Л. В. Сердюк та ін.

Кримінально-правова охорона здоров'я має універсальний характер. Вона не залежить від суспільних ознак особи потерпілого (віку, громадянства тощо). Закон про кримінальну відповідальність однаковою мірою охороняє здоров'я всіх громадян [1, с. 155]. Заподіяння тілесних ушкоджень особі є одним із найпоширеніших злочинів проти особи. Зокрема у КК України передбачено 24 склади злочинів, які передбачають відповідальність за заподіяння тяжкого тілесного ушкодження (ст.ст. 121, 123–124, 128, ч. 1 ст. 136, ч. 3 ст. 150¹, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 2 ст. 276, ч. 2 ст. 277, ч. 2 ст. 282, ч. 2 ст. 286, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 288, ч. 2 ст. 314, ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345¹, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398, ч. 3 ст. 399, ч. 1 ст. 415, ч. 1 ст. 442 КК України), 14 складів злочинів, що передбачають відповідальність за завдання середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст.ст. 122, 128, ч. 3 ст. 150¹, ч. 2 ст. 277, ч. 2 ст. 281, ч. 2 ст. 282, ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 288, ч. 2 ст. 314, ч. 2 ст. 345, ч. 2 ст. 345¹, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350, ч. 2 ст. 377, ч. 2 ст. 398, ч. 2 ст. 406, ч. 1 ст. 415 КК України) та 2 склади злочинів, які передбачають відповідальність за заподіяння легкого тілесного ушкодження (ст. 125, ч. 2 ст. 406 КК України).

За ієрархією злочинних діянь злочини проти здоров'я розташовані одразу ж після злочинів проти життя. Ця позиція не випадкова та цілком справедлива, адже фізичне й психічне здоров'я є однією із найважливіших людських цінностей. Ці злочини є одними з найдавніших серед діянь, передбачених кримінально-правовими заборонами [3, с. 380]. Нині актуальність кримінально-правової заборони заподіяння шкоди здоров'ю зумовлена тим, що тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості завдаються доволі часто, за різних умов і обставин. У нашому житті вони неодмінно є в побуті, супроводжують різні злочини і правопорушення, завдаються умисно чи з необережності. Головне призначення кримінального закону – виправдати правомірне заподіяння ушкоджень і покарати злочинця. Якщо людина має задовільне здоров'я, то вона є соціально активною, прагне розвивати свої здібності, вміння і таланти. Якщо ж здоров'ю людини завдається шкода, вона зазнає страждань – фізичних, моральних і зазвичай матеріальних, що пов'язано із витратами на лікування та подальше відновлення здоров'я. Із викладеного випливає, що суспільство зацікавлене в недопущенні пониження соціальної активності кожного із своїх членів, що надалі може призвести до зниження активності всього суспільства загалом [4]. Так, М. С. Таганцев зазначав, що «тілесне ушкодження має охоплювати всі випадки завдання фізичного болю чи страждань» [5, с. 139]. На думку С. В. Познишева, поняття «тілесне ушкодження» потрібно розуміти як заподіяння іншій особі не тільки страждання, що продовжується, та такого, яке до визначеного ступеня спричиняє розлад здоров'я, але і миттєвого фізичного болю, що безслідно минає [6, с. 86]. Імовірно таке широке визначення поняття тілесного ушкодження з теоретичного погляду не можна визнати правильним. У цьому разі однорідними стають різні за характером і ступенем своєї суспільної небезпеки злочини, що є неприпустимим.

Так, до основних проблем кваліфікації побоїв та мордування відноситься:

– наявність певної недосконалості кримінального законодавства щодо розгляданого складу злочину, яка проявляється в тому, що закон не містить чіткого визначення побоїв та мордування у диспозиції статті, що значно ускладнює їх практичне застосування, зокрема через конкуренцію з таким кримінально-правовими нормами, як умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 КК України), катування (ст. 127 КК України), погроза вбивством (129 КК України), хуліганство (ст. 296 КК України), що, у свою чергу призводить до помилок у кримінально-правовій кваліфікації в ході досудового і судового розслідування та відповідно до порушень прав і свобод людини [1];

– злочини, пов'язані із заподіянням побоїв та мордувань дуже часто вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин, де потерпіла особа здебільшого протягом тривалого часу терпить знущання, не звертаючись по допомогу до правоохоронних органів, у зв'язку з чим цей злочин має високий рівень латентності;

– недостатньо досконала конструкція диспозиції розглядуваної статті, заподіяння реальної шкоди здоров'ю під час побоїв та мордування, що тягне за собою кваліфікацію за іншими нормами КК України (умисне заподіяння тяжких, середньої тяжкості, легких тілесних ушкоджень, вбивство тощо);

– враховуючи результати останніх досліджень, які показують, що насильницьким злочинам характерне «омолодження», відкритим залишається питання про доцільність зниження віку кримінальної відповідальності;

– ст. 126 КК України «Побої та мордування» також характеризується наявністю оціночних понять та ознак, що ускладнюють застосування даної норми на практиці, недостатньо конкретизовано в законі поняття «побої», «мордування», «фізичний біль», «інші насильницькі дії» тощо.

Отже, важливим є питання відмежування побоїв та мордування від суміжних складів злочину. На думку Л. П. Брич, кожна з норм щодо умисного складу злочину, єдиним або основним безпосереднім об'єктом якого є здоров'я людини, співвідноситься як частина з цілим з кожною з норм, що передбачають заподіяння більш тяжкої умисної шкоди здоров'ю [2, с. 85]. Так, норма про побої (ч. 1 ст. 126 КК України) співвідноситься як частина з нормою про умисне легке тілесне ушкодження, що не тягне короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності (ч. 1 ст. 125 КК України), котра, у свою чергу, може бути частиною норми про умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності (ч. 2 ст. 125 КК України).

Основною відмінністю заподіяння умисного легкого тілесного ушкодження (ст. 125 КК України) від побоїв та мордування (ст. 126 КК України) є спричинення у першому випадку суспільно небезпечних наслідків у вигляді шкоди здоров'ю. Умисне легке тілесне ушкодження є злочином з матеріальним складом і вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді легкого тілесного ушкодження, на відміну від побоїв та мордування, що вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої дії (завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень). Відповідно до ч. 1 ст. 125 КК України шкода здоров'ю може виражатися у порушенні анатомічної цілісності тканини або в порушенні нормального функціонування тканин чи органів тіла людини, але не спричинило короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності, а згідно з ч. 2 ст. 125 КК України шкода здоров'ю виражається в короточасному розладі здоров'я або незначній втраті працездатності [3, с. 377]. Отже, за змістом КК України побої та мордування не викликають порушення анатомічної цілості чи нормального функціонування тканин і органів людини, але обов'язково спричиняють фізичний біль. За цією ознакою вони відрізняються від тілесного ушкодження.

1. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: навч. посібник. Київ : Атіка, 2002. 640 с.
2. О.О. Дудоров, Є.О. Письменський Кримінальне право. Особлива частина: підручник. Луганськ : Елтон-2, 2012. 780 с.
3. Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. М. : Проспект, 2006. 380 с.
4. Тілесні ушкодження з медичної точки зору URL: <http://www.referaty.com.ua/ukr/details/18587/> (дата звернення: 15.11.2018).
5. Таганцев Н. С. Лекции по русскому уголовному праву. Часть Особенная. СПб., 1984. 384 с.
6. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права. – М., 1912. 517 с.

Водоп'ян Д. В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – доцент кафедри
філософії та політології, к.психол.н.,
доцент Шинкаренко І.О.*

КОНЦЕПЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Ж.-Ж. РУССО, ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВОСЛУХНЯНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ

Правослухняна поведінка є одною із найголовніших складових такої частини юридичної психології, як правова психологія основними завданнями якої, є: вивчення психологічних умов ефективності правових норм, асоціальних стереотипів поведінки, психології правової соціалізації особистості та психологічних аспектів ефективної правотворчості. Однак, дана робота буде присвячена вивченню ефективності правових норм, адже це одне з серйозних завдань правової науки, тому що соціальні норми є важливим засобом впливу на людину. Розуміння законів соціального розвитку, ролі права у формуванні особистості, знання тих шляхів і способів, якими право виконує завдання розвитку правосвідомості громадян, дозволяє краще виявити соціально-психологічні і психологічні причини, які приводять особистість до здійснення правопорушень. Кожна особистість включена в залежності від видів діяльності і спілкування в різноманітні соціальні групи, в яких вона виконує певні соціальні ролі. Соціальна роль не зводиться лише до правового статусу індивіда, вона характеризується як його певними правами і обов'язками, так і комплексом нормативних вимог до поведінки. У навчальному, трудовому, спортивному, військовому та іншому колективі, а також в дворівній компанії чи іншій неформальній групі людей, окрім вказаних